Development of Strengthen Bordertown Security and Wellbeing Muang District, Prachuap Khiri Khan Province[1]

Supang Chantavanich[2] Naruemon Thabchumpon[3] and Podsakorn Yothinneeranath[4,*]

Abstract

This study aims to analyze the structural potential for enhancing stability and quality of life in the border town of Mueang Prachuap Khiri Khan District. The research applies a PESTEL–SWOT framework to examine the dynamics of political and migratory factors, economy, public health, tourism and environment, and education—dimensions that interact in complex ways within the Thai–Myanmar border context.

Findings reveal that Mueang Prachuap Khiri Khan possesses high strategic potential due to its location as a gateway linking the Gulf of Thailand and the Andaman Sea through the Singkhon Special Checkpoint, which can be developed into a permanent border crossing to drive trade, tourism, and cross-border economic growth. The analysis of political and migration aspects highlights geopolitical advantages while underscoring challenges stemming from Myanmar's internal instability and the COVID-19 pandemic, which disrupted population and goods mobility. Economically, the district demonstrates a continued growth

---

[1]Research Article, The research article is an adaptation of the research project "Development of Economic Corridors to Strengthen Bordertown Security and Wellbeing of Mae Sot District, Tak Province and Muang District, Prachuap Khiri Khan Province" conducted by Asian Research Center for Migration, Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University. The project was funded by Program Management Unit on Area Based Development (PMUA), Fiscal Year 2024

[2]Professor Emeritus. Dr., Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University. Email: Supang.c@chula.ac.th

[3]Associate Professor Dr., Faculty of Political Science, Chulalongkorn University. Email: Naruemon.t@chula.ac.th

[4]Lecturer Dr., Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University. Email: Podsakorn@webmail.npru.ac.th

***Corresponding author:** Podsakorn Yothinneeranath, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University. Email: Podsakorn@webmail.npru.ac.th

.....

Received: October 31, 2025 **Revised:** January 30, 2026 **Accepted:** May 29, 2026

trend, especially in the service and logistics sectors, despite existing constraints in labor, technology adoption, and production structures that require further alignment with local potential. In terms of public health, the district shows strong medical infrastructure and human resources; however, significant budgetary pressure arises from uninsured migrant workers. This calls for integrated management systems and cross-border health collaboration. For tourism and the environment, Mueang Prachuap Khiri Khan stands out as part of Thailand's Royal Coast, rich in natural and cultural capital, yet facing challenges from climate change, waste management, and unsustainable resource use. Lastly, in the education and learning dimension, although the district benefits from strong social capital and local sufficiency economy learning centers, it lacks higher education institutions and cross-sectoral integration. Therefore, enhancing educational quality in alignment with border economic development represents a crucial opportunity to cultivate a new generation of human capital capable of supporting the future of the border region.

Keywords: Mueang Prachuap Khiri Khan, Bordertown development, Security and Wellbeing

การยกระดับความมั่นคงและคุณภาพชีวิตเมืองชายแดน อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์[1]

สุภางค์ จันทวานิช[2] นฤมล ทับจุมพล[3] และพศกร โยธินนีรนาท[4,*]

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์ศักยภาพเชิงโครงสร้างในการพัฒนายกระดับความมั่นคงและคุณภาพชีวิตเมืองชายแดนอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ โดยประยุกต์กรอบการวิเคราะห์ PESTEL–SWOT เพื่อสะท้อนพลวัตของปัจจัยทางการเมืองและการย้ายถิ่น เศรษฐกิจ สาธารณสุข ท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อม และการศึกษาเรียนรู้ ที่มีความซับซ้อนในบริบทชายแดนไทย-เมียนมา ผลการศึกษาพบว่า อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์มีศักยภาพเชิงยุทธศาสตร์สูง จากทำเลที่ตั้งซึ่งเป็นประตูเชื่อมระหว่างอ่าวไทยกับทะเลอันดามัน ผ่านจุดผ่อนปรนพิเศษด่านสิงขรที่สามารถพัฒนาเป็นจุดผ่านแดนถาวรเพื่อขับเคลื่อนการค้า การท่องเที่ยว และเศรษฐกิจชายแดน

การศึกษาได้เผยให้เห็นข้อค้นพบด้านการเมืองและการย้ายถิ่นซึ่งแสดงให้เห็นความได้เปรียบทางภูมิรัฐศาสตร์ แต่ยังเผชิญความท้าทายจากสถานการณ์ความไม่สงบในเมียนมาและการระบาดของ COVID-19 ซึ่งส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายของประชากรและสินค้า ขณะที่ข้อค้นพบด้านเศรษฐกิจมีแนวโน้มเติบโตต่อเนื่องโดยเฉพาะภาคบริการและโลจิสติกส์ แม้ยังมีข้อจำกัดเรื่องแรงงาน การใช้เทคโนโลยี และโครงสร้างการผลิตที่ต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับศักยภาพพื้นที่ สำหรับข้อค้นพบด้านสาธารณสุขสะท้อนให้เห็นอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์มีความพร้อมของระบบบริการทางการแพทย์และบุคลากร แต่ยังมีภาระงบประมาณสูงจากแรงงานข้ามชาติที่ขาดหลักประกันสุขภาพ จำเป็นต้องพัฒนาระบบบริหารจัดการเชิงบูรณาการและความร่วมมือข้ามพรมแดน ส่วนข้อค้นพบด้านการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์มีความโดดเด่นในฐานะพื้นที่ Royal Coast ที่อุดมด้วยทุนทางธรรมชาติและวัฒนธรรม แต่ยังต้องจัดการผลกระทบจากภาวะโลกร้อน ขยะ และการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ยั่งยืน รวมถึงข้อค้นพบด้านการศึกษาและการเรียนรู้ ที่ชี้ให้เห็นว่า

---

[1]บทความวิจัย ปรับปรุงมาจากโครงการวิจัย การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษเพื่อยกระดับความมั่นคงและคุณภาพชีวิตเมืองชายแดนของอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดำเนินการโดยศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับทุนสนับสนุนจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ ปีงบประมาณ 2567

[2]ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล Supang.c@chula.ac.th

[3]รองศาสตราจารย์ ดร. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล Naruemon.t@chula.ac.th

[4]อาจารย์ ดร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม อีเมล Podsakorn@webmail.npru.ac.th

***ผู้ประพันธ์บรรณกิจ:** พศกร โยธินนีรนาท คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม อีเมล Podsakorn@webmail.npru.ac.th

.....

วันที่รับบทความ: 30 ตุลาคม 2568 **วันที่แก้ไขบทความ:** 31 มกราคม 2568 **วันที่ตอบรับบทความ:** 29 พฤษภาคม 2569

แม้มีทุนทางสังคมเข้มแข็งและแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง แต่ยังขาดสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่และการบูรณาการระหว่างภาคส่วน การยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจชายแดนจึงเป็นโอกาสสำคัญต่อการสร้างทุนมนุษย์รุ่นใหม่ที่ตอบสนองต่ออนาคตของเมืองชายแดน

คำสำคัญ: อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์, การพัฒนาเมืองชายแดน, ความมั่นคงและคุณภาพชีวิต

บทนำ

ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก ทั้งด้านภูมิอากาศ เศรษฐกิจ วิถีชีวิต และเทคโนโลยี การพัฒนาเมืองชายแดนได้กลายเป็นวาระสำคัญที่สะท้อนความมั่นคงของรัฐและคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทยซึ่งมีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านถึงสี่ประเทศ ตลอดระยะทางกว่า 5,600 กิโลเมตร พื้นที่ชายแดนเหล่านี้ไม่เพียงเป็นแนวแบ่งเขตแดน หากยังเป็น “พื้นที่เชื่อมต่อ” ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่มีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศไทยในระยะยาว

สำหรับเมืองชายแดนด้านตะวันตกเฉียงใต้ติดกับประเทศเมียนมานั้น การพัฒนาเมืองชายแดนยังเผชิญกับความท้าทายด้านความมั่นคงที่สัมพันธ์กับมิติการย้ายถิ่นซึ่งกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้คน เช่น การสาธารณสุข การขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐาน ความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการศึกษา ตลอดจนปัญหาสิ่งแวดล้อม ความท้าทายด้านความมั่นคงนี้ปรากฏอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้นในบริบทที่ประเทศเมียนมายังคงเผชิญกับความไม่มั่นคงทางการเมืองและสังคมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะผลกระทบทางเศรษฐกิจการค้าชายแดนที่ถดถอยลงในหลายจังหวัดเมืองชายแดน (The Nation, 2025) จนส่งผลกระทบต่อกระบวนการบริหารจัดการภายในเมืองชายแดนของไทยอย่างมิเคยปรากฏขึ้นมาก่อน และมีความจำเป็นเร่งด่วนต่อการสร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับศักยภาพและปัญหาของเมืองชายแดนไทย นำไปสู่การกำหนดแนวทางพัฒนาและนโยบายที่สอดคล้องกับบริบทภายในพื้นที่

ภายใต้บริบทดังกล่าว การศึกษาวิจัยเพื่อยกระดับความมั่นคงและคุณภาพชีวิตเมืองชายแดน จึงถือเป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อยุทธศาสตร์ความมั่นคงและการพัฒนาพื้นที่พิเศษของไทย และเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของสาธารณะ โดยกำหนดพื้นที่การวิจัยภายในอำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในฐานะที่เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจการค้าที่เชื่อมต่อกับชายฝั่งทางทะเลอันดามัน เพื่อมุ่งทำการวิเคราะห์สถานการณ์ ช่องว่างสำคัญ และโอกาสในการพัฒนาเมืองชายแดน ซึ่งครอบคลุม 5 มิติการพัฒนา ได้แก่ (1) ความมั่นคงด้านการย้ายถิ่นข้ามพรมแดน (2) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (3) สาธารณสุข (4) การท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อม และ (5) การศึกษาเรียนรู้ จากข้อมูลเชิงพื้นที่ ข้อมูลความต้องการ และข้อมูลจำกัดต่างๆ เพื่อนำไปสู่จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายที่สะท้อนมิติประชากรและการย้ายถิ่นอย่างรอบด้านบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนภายในพื้นที่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ยังถือเป็นการวิจัยเพื่อตอบสนองต่อปรากฏการณ์ความท้าทายทางสังคมที่เกิดขึ้นใหม่ภายใต้การบูรณาการการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้ร่วมทำการศึกษาอย่างใกล้ชิดตลอดโครงการ ส่งผลให้การวิจัยสามารถสะท้อนแนวทางการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร เสริมสร้างความมั่นคงเมืองชายแดนทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับบริบทความต้องการภายในพื้นที่

คำถามการวิจัย

ความต้องการและข้อจำกัดที่นำไปสู่การยกระดับความมั่นคงและคุณภาพชีวิตเมืองชายแดน อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ข้อมูลผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบัน ช่องว่างสำคัญ (Critical Gap) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการ (Demand Analysis) และวิเคราะห์ข้อจำกัด (Gap Analysis) ที่นำไปสู่การพัฒนาเมืองชายแดนทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ความมั่นคงการย้ายถิ่นข้ามพรมแดน เศรษฐกิจ สุขภาวะ สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว และการเรียนรู้ของพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิด PESTEL-SWOT analysis

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงประเด็นการบริหารจัดการเมืองชายแดน อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์บทบาทขององค์กรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยอาศัยแนวคิด PESTEL-SWOT เพื่อสังเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา แนวคิด PESTEL-SWOT analysis นี้เป็นแนวคิดเชิงวิเคราะห์องค์การอันเกิดจากการประยุกต์ใช้หลักการ SWOT Analysis ควบคู่และหลักการ PESTEL Analysis โดยหลักการ SWOT Analysis เป็นการหลักที่ถูกนำมาใช้สำหรับการวิเคราะห์บริบททางยุทธศาสตร์ การวางแผน และการบริหารจัดการขององค์การหรือกิจกรรมที่กำลังดำเนินการ (Emet & Merba, 2017) จากองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ จุดแข็งแกร่ง (Strengths) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunities) และภัยคุกคาม (Threat)

การวิเคราะห์ SWOT ถูกแบ่งออกเป็น 2 แกนใน 4 องค์ประกอบ กล่าวคือ แกนที่หนึ่ง (X) คือ การพิจารณาบริบทภายในขององค์การ/กิจกรรมที่ดำเนินการ (Internal Factors) ได้แก่ จุดแข็งแกร่ง = S และจุดอ่อน = W ขณะที่แกนที่สอง (Y) คือ การพิจารณาบริบทภายนอก (External Factors) ได้แก่ โอกาส = O และภัยคุกคาม = T โดยนำทั้งสองแกนมาวิเคราะห์กันดังภาพประกอบที่ 1 เพื่อประเมินควบคู่กันระหว่างจุดแข็งแกร่งกับภัยคุกคาม (S + T) และจุดอ่อนกับโอกาส (W + O)

ภาพประกอบที่ 1 การวิเคราะห์ SWOT

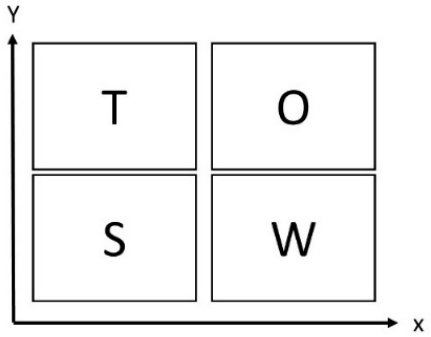

ที่มา: คณะผู้วิจัย

การประเมินจุดแข็งแกร่งกับภัยคุกคามทำให้สามารถทราบว่ายุทธศาสตร์และแผนงานในแต่ละด้านของการพัฒนาเมืองชายแดนมีความแข็งแกร่งอย่างเพียงพอที่จะเผชิญภัยคุกคามจากปัจจัยภายนอกได้มากน้อยเพียงใด/อย่างไร ขณะที่จุดอ่อนกับโอกาสสามารถบ่งชี้ได้ว่าปัจจุบันยุทธศาสตร์และแผนงานเหล่านั้นมีจุดอ่อนอย่างไรที่ควรปรับปรุงแก้ไขให้พร้อมตอบสนองต่อโอกาสที่อาจจะเข้ามาสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา

อีกด้านหนึ่ง หลักการ PESTEL Analysis ถือเป็นหลักการที่นำมาใช้เสริมการวิเคราะห์ SWOT ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นโดยขยายรายละเอียดเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกให้ครอบคลุมแต่ละมิติ ได้แก่ สภาพการเมือง (Political conditions) สภาพเศรษฐกิจ (Economic conditions) สภาพสังคม (Social conditions) สภาพเชิงเทคโนโลยี (Technology conditions) สภาพสิ่งแวดล้อม (Environmental conditions) และสภาพกฎหมาย (Legal conditions) โดยนำปัจจัยเหล่านี้ผนวกรวมกับองค์ประกอบทั้งสี่ของหลักการวิเคราะห์ SWOT เป็นตารางเชิงซ้อน (Shah, 2025) ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางเชิงซ้อนการวิเคราะห์ PESTEL-SWOT

	จุดแข็งแกร่ง (S)	**จุดอ่อน (W)**	**โอกาส (O)**	**ภัยคุกคาม (T)**
สภาพการเมือง (P)	x	x	x	x
สภาพเศรษฐกิจ (E)	x	x	x	x
สภาพสังคม (S)	x	x	x	x
สภาพเชิงเทคโนโลยี (T)	x	x	x	x
สภาพสิ่งแวดล้อม (E)	x	x	x	x
สภาพกฎหมาย (L)	x	x	x	x

ที่มา: Sada Shah. (2025). Monitoring and Evaluation of Practice and Methods in Applied Social Research. Routledge.

การวิเคราะห์ PESTEL-SWOT ถือเป็นแนวคิดสำหรับใช้ทำการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์และแผนงานของเมืองชายแดนในเชิงลึกได้อย่างรอบด้าน นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนาวางแผนดำเนินการขององค์การซึ่งประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลายหน่วยงาน

2. ข้อมูลพื้นฐานเมืองชายแดน อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เมืองประจวบคีรีขันธ์ เดิมมีชื่อว่า เมืองนารัง ในสมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2 ได้ตั้งเมืองใหม่ที่คลองบางนางรมโดยภายหลังต่อมาย้ายไปตั้งที่เมืองกุยสืบมาจนถึงรัชกาลที่ 4 เมืองกุยได้รับการเปลี่ยนชื่อเป็น “เมืองประจวบคีรีขันธ์” ในรัชกาลที่ 5 ได้ทรงโปรดให้รวมเมืองปราณบุรี เมืองประจวบ และเมืองกำเนิดนพคุณเข้าด้วยกันและใช้ชื่อว่า “เมืองปราณบุรี” มีที่ว่าการปกครองอยู่ที่อ่าวเกาะหลัก ส่วนเมืองปราณบุรีให้คงเรียกว่า “เมืองปราณ” จนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ 6 เพื่อแก้ไขปัญหาจากความสับสนระหว่างชื่อเมืองปราณและเมืองปราณบุรี (สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2566) จึงโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อเมืองปราณบุรีใหม่เป็น “เมืองประจวบคีรีขันธ์” ใช้สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีพื้นที่ 6,367.62 ตารางกิโลเมตร มีความยาวของจังหวัดประมาณ 212 กิโลเมตร อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ ด้านทิศตะวันตกมีพรมแดนติดกับเมืองตะนาวศรี จังหวัดมะริด ประเทศเมียนมา โดยมีจุดผ่อนปรนพิเศษด่านสิงขรเป็นช่องทางการไหลเวียนของประชากรและสินค้า ด้านทิศตะวันออกติดชายฝั่งทะเลอ่าวไทยซึ่งเป็นแห่งทรัพยากรทางภูมิศาสตร์ที่สำคัญทั้งด้านการท่องเที่ยวและทรัพยากรธรรมชาติ โดยอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลคลองวาฬ ตำบลเกาะหลัก และตำบลอ่าวน้อย ข้อมูลทางประชากรภายในอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 90,648 คน มากเป็นอันดับสองของจังหวัด (สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2566)

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจจังหวัดประจวบคีรีขันธ์พิจารณาจากผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ปี 2564 ณ ราคาประจำปี มีมูลค่าเท่ากับ 93,735 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2563 ที่มีมูลค่า 91,855 ล้านบาท ด้านการลงทุนในปี 2566 มีการขยายตัวถึงร้อยละ 0.6 จากปี 2565 (สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2566) อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์มีรายได้หลักจากการท่องเที่ยวและการเกษตร เช่น มะพร้าวแก่ การประมง ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น ข้อมูลด้านสังคมการศึกษา อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ มีสถานการศึกษาในระบบทั้งสิ้น 65 แห่ง แยกออกเป็นสังกัดงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จำนวน 38 แห่ง สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) จำนวน 4 แห่ง สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) จำนวน 2 แห่ง โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) จำนวน 19 แห่ง สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (ศกษ.) จำนวน 1 แห่ง และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) จำนวน 1 แห่ง ด้านการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์มีศูนย์จัดการศึกษาฯ จำนวน 1 แห่ง (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2567) ขณะที่ด้านข้อมูลการสาธารณสุข จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีสถานบริการสาธารณสุขของรัฐและเอกชนรวมทั้งสิ้นจำนวน 93 แห่ง (สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2566)

ด้านข้อมูลกิจการชายแดน เขตอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์มีพื้นที่ติดกับสาธารณรัฐเมียนมา โดยมีช่องทางติดต่อสำคัญ คือ ด่านพรมแดนสิงขร ตั้งอยู่ที่ตำบลคลองวาฬ อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเชื่อมต่อกับบ้านมูด่อง เขตเมืองตะนาวศรีของสาธารณรัฐเมียนมา ด่านพรมแดนสิงขรมีสถานะเป็นจุดผ่อนปรนพิเศษ โดยได้มีความพยายามยกระดับขึ้นเป็นจุดผ่านแดนถาวรจากการสำรวจรายละเอียดภูมิประเทศร่วม (Joint Detail Survey) เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2557 แต่อยู่ระหว่างการพิจารณาลงนามรับรองโดยคณะกรรมาธิการเขตแดนร่วมไทย-เมียนมา หลังจากสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ด่านพรมแดนสิงขรถูกระงับการผ่านแดนทางประชากรชั่วคราวเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรค แต่ยังคงอนุญาตให้สินค้าผ่านแดนเข้า-ออกด่านได้เป็นปกติ โดยข้อมูลสินค้านำเข้าจากสาธารณรัฐเมียนมาส่วนใหญ่เป็นสินค้าประเภทประมงทะเล ได้แก่ ปู กุ้ง ทั้งสดและดอง ปลาทะเล หมึกทั้งสดและแช่เย็น เป็นต้น ตลอดจนแร่ดีบุกและสินค้าพืชผลการเกษตร ซึ่งมีมูลค่ารวม 4.407 พันล้านบาท ขณะที่ด้านการส่งออกจากฝั่งไทยเป็นสินค้าประเภทอุตสาหกรรมแปรรูป ได้แก่ อาหารสำเร็จรูป เครื่องดื่มบรรจุภัณฑ์ชนิดต่างๆ วัสดุอุตสาหกรรมพลาสติก รองเท้าแตะ กระดาษ รวมถึงกระเบื้องปูพื้นเซรามิค เป็นต้น มูลค่ารวม 2.235 พันล้านบาท (ด่านศุลกากรประจวบคีรีขันธ์, 2567)

ด้านความสัมพันธ์กับเขตเศรษฐกิจพิเศษ อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์มีวิสัยทัศน์ที่เน้นการพัฒนาสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวนานาชาติที่ให้ความสำคัญกับการค้าชายแดนและเศรษฐกิจบนฐานเกษตรกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร โดยมุ่งเสริมสร้างศักยภาพภาคการผลิตและอุตสาหกรรมในการแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อนำเสนอสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์พื้นถิ่น ขณะเดียวกันอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์มีศักยภาพด้านการค้าและการลงทุนที่สามารถเชื่อมโยงเศรษฐกิจไทยกับภูมิภาคอาเซียนผ่านการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ (สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2566) เข้ากับเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย (Dawei SEZs) เมืองทวาย ผ่านเมืองมะริด เขตตะนาวศรี ประเทศเมียนมาซึ่งตั้งอยู่ใกล้เคียงอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางการลงทุนและการขนส่งสินค้าทางทะเลออกสู่มหาสมุทรอินเดียและทะเลอันดามันที่เป็นทางเลือกให้กับกลุ่มประเทศผู้ส่งออกสินค้าอย่างอินเดีย จีน กลุ่มตะวันออกกลาง ตลอดจนกลุ่มยุโรป ซึ่งอาจมีต้นทุนที่ต่ำกว่าเมื่อเทียบกับการขนส่งผ่านช่องแคบมะละกา นอกจากนี้ เมืองมะริดยังเป็นที่ตั้งของท่าเรือหลักของภาคตะนาวศรีที่มีศักยภาพและโอกาสการลงทุนสูงในด้านการประมงทะเลและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอีกด้วย (แก้วขวัญ ตั้งติพงศ์กูล, 2563) ดังนั้น การค้าชายแดน ณ จุดผ่อนปรนพิเศษด่านสิงขร ซึ่งตั้งอยู่ภายในอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์จึงถือเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญต่อการยกระดับพัฒนาเมืองชายแดนและคุณภาพชีวิตของไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดกรอบแนวคิดโดยอาศัยการประยุกต์ใช้หลักการ PESTEL Analysis ให้เข้ากับบริบทองค์กรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อทำการศึกษาบทบาทการยกระดับความมั่นคงและคุณภาพชีวิตเมืองชายแดนต่อปัจจัยทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการย้ายถิ่น (Mobility) ซึ่งครอบคลุมประเด็นทางการเมือง (P) 2) ด้านเศรษฐกิจ (E) 3) ด้านสาธารณสุข ในฐานะประเด็นทางสังคม (S) 4) การท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม (T) และ 5) ด้านการศึกษา (L) เป็นขอบเขตเชิงเนื้อหาสำหรับทำการศึกษา

ภาพประกอบที่ 2 การยกระดับความมั่นคงและคุณภาพชีวิตเมืองชายแดนโดยประยุกต์ใช้ PESTEL Framework

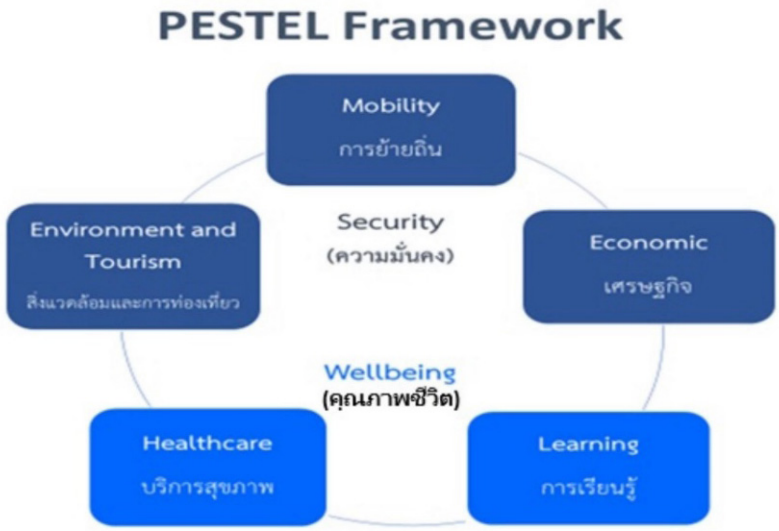

ที่มา: คณะผู้วิจัย ประยุกต์จาก Sada Shah. (2025). Monitoring and Evaluation of Practice and Methods in Applied Social Research. Routledge.

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการในรูปแบบผสานวิธี (Mixed Methods) โดยอาศัยระเบียบวิธีวิจัย 2 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพและกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ ด้านกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นได้การประยุกต์ใช้เทคนิควิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ควบคู่เทคนิควิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) และนำเสนอผลการศึกษาในเชิงพรรณนา (Analytical Description) ส่วนด้านกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณได้จัดทำการสำรวจขนาดเล็กในพื้นที่วิจัยเพื่อค้นหาความต้องการของประชากรในพื้นที่ควบคู่กับการเก็บรวบรวมข้อมูลสถิติทั้งที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ สถิติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ผลการศึกษา

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาวิจัยได้จำแนกขอบเขตการศึกษาไว้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. ขอบเขตเชิงประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คือ องค์กรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและประชาชนที่อาศัยอยู่ภายในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้งกลุ่มผู้ที่มีสัญชาติไทยและกลุ่มผู้ที่มีสัญชาติอื่น หรือเป็นผู้ไม่มีสัญชาติ เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนภายในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมกับการศึกษาวิจัยอย่างครอบคลุม โดยองค์กรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมดำเนินการวิจัยประกอบด้วยภาคส่วนราชการ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมกับองค์กรพัฒนาเอกชน

2. ขอบเขตเชิงเวลา การศึกษาวิจัยครั้งนี้เริ่มต้นดำเนินการเมื่อเดือนมิถุนายน 2567 สิ้นสุดลงเมื่อมิถุนายน 2568 เป็นระยะเวลา 12 เดือน
3. ขอบเขตเชิงพื้นที่ กำหนดให้เขตปกครองอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์เป็นสนามวิจัยครอบคลุม 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลประจวบคีรีขันธ์ ตำบลเกาะหลัก ตำบลคลองวาฬ ตำบลห้วยทราย ตำบลอ่าวน้อย และตำบลบ่อนอก เป็นต้น
4. ขอบเขตเชิงเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตเชิงเนื้อหาสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยทั้งสิ้น 5 ด้าน โดยประยุกต์จากกรอบแนวคิด PESTEL Analysis ได้แก่ 1) ด้านการย้ายถิ่น 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านสาธารณสุข 4) การท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม และ 5) ด้านการศึกษา

เครื่องมือการวิจัย การเลือกกลุ่มประชากร และการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่เป็นโครงสร้าง ใช้สำหรับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน 15 คน กระจายตามสัดส่วนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิเกี่ยวกับประสบการณ์ ความคิดเห็น สภาพปัญหา และความต้องการของผู้ให้สัมภาษณ์ ขณะที่แบบสำรวจขนาดเล็ก (Mini Survey) คณะผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสอบถามปลายปิด (Closed Questionnaire) แบบออนไลน์ (Google Form) เพื่อทำการสำรวจด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข และด้านการเรียนรู้เก็บรวบรวมเป็นข้อมูลเชิงปริมาณประกอบการวิเคราะห์ จำนวน 150 คน

ด้านการเลือกกลุ่มประชากรได้ใช้เทคนิคแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อทำการศึกษาควบคู่กับเทคนิคแบบสโนว์บอล (Snowball Sampling) สำหรับคณะผู้วิจัยได้รับคำแนะนำจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญภายในพื้นที่ซึ่งเห็นความได้เข้ามามีส่วนร่วมกับการวิจัย

ด้านวิธีการดำเนินการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากการทบทวนเอกสารชั้นต้น (Desk Review) ร่วมกับการเก็บข้อมูลปฐมภูมิผ่านผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่สนามวิจัยและร่วมกันสังเคราะห์ข้อมูลในลักษณะการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) จำนวนทั้งสิ้น 12 ครั้ง และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการภายในพื้นที่อีก 4 ครั้ง มีจำนวนผู้เข้าร่วม 30 คนต่อครั้ง โดยใช้หลักการร่วมกันไตร่ตรอง (Deliberative Resolving) เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอทางการวิจัย

ผลการวิจัย

ประเด็นความมั่นคงและการย้ายถิ่น พบว่า ข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบันของอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์จัดว่าเป็นเมืองชายแดนที่มีความสงบเรียบง่ายมีสถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีชื่อเสียง ได้แก่ อ่าวประจวบ อ่าวน้อย และอ่าวมะนาว รวมถึงวนอุทยานเขาตาม่องล่าย โดยภาพรวม อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์จึงมีอัตลักษณ์แบบเมืองราชการที่ไม่มีความพลุกพล่าน ในทางกายภาพอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์จะอยู่ติดกับชายแดนประเทศเมียนมาโดยมีจุดผ่อนปรนพิเศษด่านสิงขรเป็นประตูผ่านแดนที่สำคัญของพื้นที่ แต่สถานการณ์ปัจจุบันพบว่าก็ไม่เกิดการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานประชากรระหว่างสองประเทศเนื่องจากปัจจัยด้านสถานการณ์

การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ที่เป็นสาเหตุของการระงับการข้ามแดนของผู้คนในปี พ.ศ. 2563 อย่างไรก็ตาม พื้นที่อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ยังคงเป็นพื้นที่พึ่งพากำลังแรงงานข้ามชาติเพื่อตอบสนองการขยายตัวทางเศรษฐกิจการเกษตรและอุตสาหกรรม จากข้อมูลสถานการณ์การย้ายถิ่นของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เดือนกรกฎาคม ปี 2567 พบจำนวนกลุ่มคนต่างชาติที่อพยพเข้ามาทำงานในพื้นที่ทั้งสิ้นจำนวน 33,876 คน จำแนกออกเป็น แรงงานประเภททั่วไปจำนวน 809 คน ประเภทข้อตกลง MOU ระหว่างประเทศจำนวน 1,874 คน ประเภทส่งเสริมการลงทุน BOI จำนวน 27 คน ประเภทชนกลุ่มน้อยจำนวน 260 คน ประเภทผ่อนผันให้ทำงานและอยู่ในประเทศได้ชั่วคราวจำนวน 30,906 คน

บทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญต่อประเด็นการบริหารจัดการด้านการย้ายถิ่นในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการพบว่า ระดับนโยบาย องค์กรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญ ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย ถือเป็นผู้กำหนดและวางแนวนโยบายความมั่นคง ซึ่งทำงานอย่างสอดคล้องกันกับกระทรวงแรงงาน ผู้มีบทบาทบริหารจัดการด้านแรงงานทั้งการส่งเสริมการจัดหางานสำหรับคนไทยและการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่ ขณะที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นผู้กำหนดแนวนโยบายการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรซึ่งเป็นสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพในอนาคต ด้านกระทรวงสาธารณสุข จัดเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อบริหารจัดการด้านสาธารณสุขและการควบคุมโรคระบาด COVID-19 ในช่วงที่ผ่านมา ซึ่งพื้นที่อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จัดเป็นเขตพื้นที่ความเสี่ยงสูงเนื่องจากมีแรงงานข้ามชาติเข้ามาทำงานอยู่ในภาคกิจการเกษตรและการประมง

พื้นที่อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์เป็นเมืองชายแดนที่มีช่องว่าง (Critical Gap) สำหรับการยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สัมพันธ์กับการย้ายถิ่น ได้แก่ การจัดการระบบการบริหารระดับปฏิบัติการซึ่งขาดการบูรณาการที่มีประสิทธิภาพอย่างเพียงพอ ขาดการตอบสนองต่อปัญหาความต้องการด้านแรงงานในภาคเกษตรกรรมเพื่อรองรับกับศักยภาพการผลิตที่กำลังเติบโต ช่องว่างการส่งเสริมการข้ามแดนอย่างเต็มรูปแบบ กล่าวคือ ปัจจุบันจุดผ่อนปรนพิเศษด่านสิงขรถูกสร้างขึ้นมาให้มีความพร้อมเพื่อรองรับการไหลเวียนของประชากรและสินค้าได้เป็นอย่างมากทั้งในด้านกายภาพและด้านระบบการจัดการ แต่ยังไม่สามารถบรรจุข้อตกลงยกระดับด่านสิงขรให้เป็นจุดผ่านแดนถาวรระหว่างฝ่ายรัฐบาลทั้งสองประเทศ นอกจากนี้ ช่องว่างการรองรับการบริการด้านสาธารณสุขยังพบว่ามีข้อจำกัดในความพร้อมของจำนวนบุคลากรทางการแพทย์โดยเฉพาะแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางที่ยังไม่สอดคล้องกับสัดส่วนจำนวนผู้ป่วย ซึ่งถือเป็นความเสี่ยงหากมีการเคลื่อนย้ายถิ่นของประชากรแรงงานข้ามชาติที่อาจเพิ่มขึ้นจากทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดน

ในประเด็นการเศรษฐกิจ พบว่า ปัจจุบันอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจโดยมีจุดผ่านแดนสำคัญของจังหวัดที่เชื่อมโยงประเทศไทยกับทางเมียนมาอยู่ที่ด่านสิงขร ตำบลคลองวาฬผ่านไปยังด่านเขตมุต่องบริเวณเมืองตะนาวศรีและเมืองมะริดซึ่งสามารถสร้างเสริมให้เกิดระเบียงการค้าพาณิชย์จากฝั่งตะวันออกสู่ฝั่งทะเลอันดามันได้ จากข้อมูลเศรษฐกิจภาพรวมของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (Gross Provincial Product: GPP) ณ ปี พ.ศ. 2565 มีมูลค่าจำนวน 102,844

ภาพประกอบที่ 3 ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และอัตราการขยายตัว ปี พ.ศ. 2561-2565

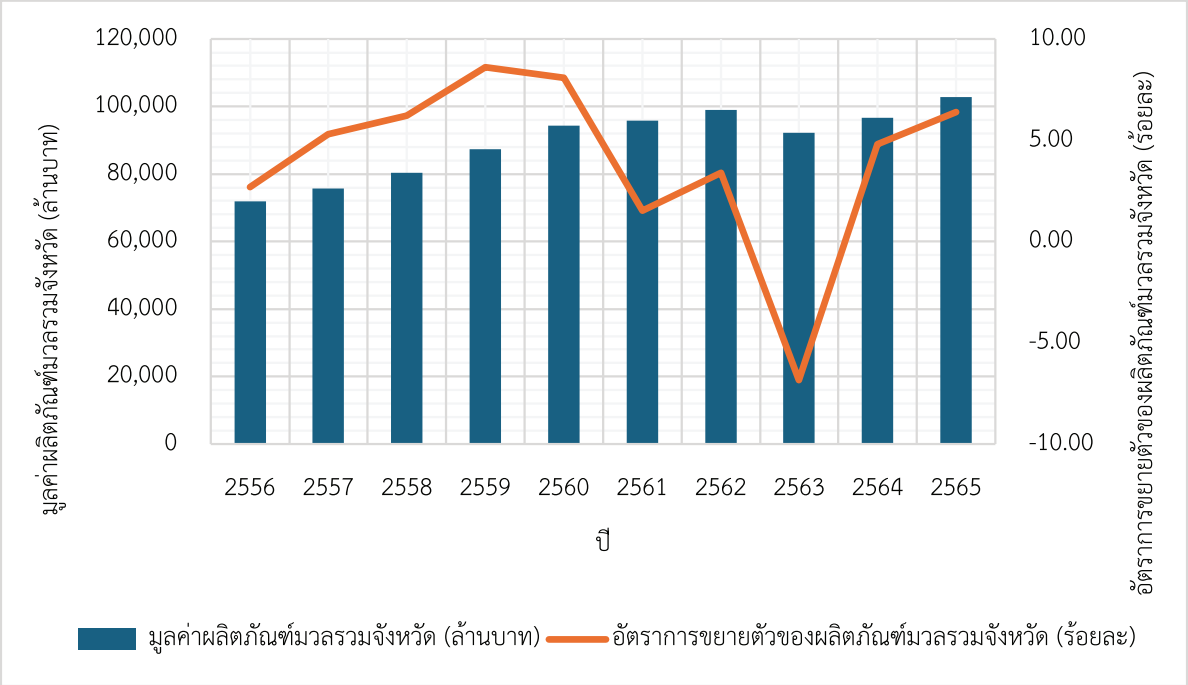

ที่มา: คณะผู้วิจัย พัฒนาจากข้อมูลสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ล้านบาท โดยผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดมีแนวโน้มขยายตัวในตลอดช่วงปี พ.ศ. 2561-2565 (ยกเว้นในปี พ.ศ. 2563 ที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 โดยมีการหดตัวร้อยละ 6.84) ปรับตัวเพิ่มขึ้นจาก 96,670 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2564 ไปเป็น 102,844 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2565 คิดเป็นอัตราขยายตัวร้อยละ 6.39 โดยอยู่ในอันดับ 34 ของประเทศ และอันดับ 5 ของภาคตะวันตก

โครงสร้างเศรษฐกิจภายในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วย ภาคเกษตรกรรม ได้แก่ เกษตรกรรม ป่าไม้ และประมง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 26.33 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ภาคอุตสาหกรรม ได้แก่ อุตสาหกรรมการผลิต มีสัดส่วนร้อยละ 25.21 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด และภาคบริการมีสัดส่วนร้อยละ 48.47 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ได้แก่ 3 อันดับสาขา คือ สาขาการขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์และจักรยานยนต์ สาขากิจกรรมบริการที่พักและอาหาร และสาขากิจกรรมทางการเงินและการประกันภัย โดยในช่วง พ.ศ. 2561-2565 สัดส่วนของภาคเกษตรกรรมและภาคบริการต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดนั้นมีการเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างเห็นได้ชัด ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 ซึ่งส่งผลลบต่อภาคการท่องเที่ยวในจังหวัดประจวบฯ ทำให้สัดส่วนของภาคบริการต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดนั้นลดลง ทั้งนี้ สัดส่วนของภาคอุตสาหกรรมต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดนั้นมีการปรับตัวลดลงเล็กน้อยจากร้อยละ 26.49 ในปี 2561 ไปเป็นร้อยละ 25.21 ในปี 2565

ภาพประกอบที่ 4 การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปี พ.ศ. 2561-2565

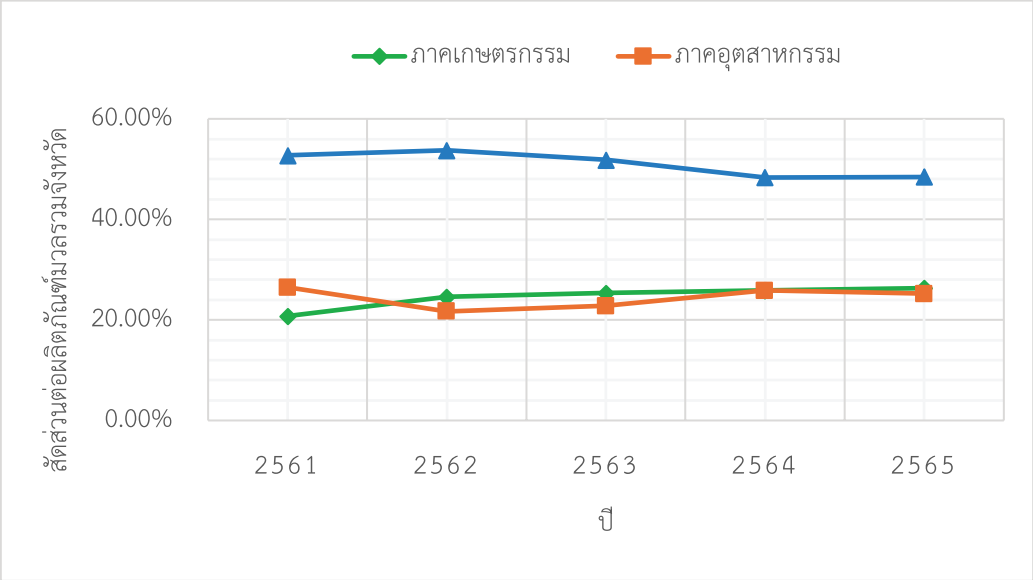

ที่มา: คณะผู้วิจัย พัฒนาจากข้อมูลสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ด้านการค้าชายแดนระหว่างไทย-เมียนมาในพื้นที่อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ ปี พ.ศ. 2566 พบว่ามีมูลค่าสินค้าส่งออกรวมจำนวน 1,004.72 ล้านบาท มูลค่าสินค้านำเข้ารวมจำนวน 47,443.59 ล้านบาท มูลค่าการค้ารวมจำนวน 48,448.31 ล้านบาท ขาดดุลการค้าจำนวน 46,438.87 ล้านบาท โดยในช่วงต้นปี 2567 (มกราคม-มีนาคม) สถานการณ์การค้าชายแดนไทย-เมียนมาที่ดำเนินการผ่านด่านศุลกากรยังคงมีสภาพขาดดุลจำนวน 7,974.10 ล้านบาท จากมูลค่าสินค้าส่งออกรวมที่ 271.99 ล้านบาท และมูลค่าสินค้านำเข้ารวมที่ 8,246.09 ล้านบาท

ในช่วงปี พ.ศ. 2563-2566 มูลค่าการค้าชายแดนไทย-เมียนมา ณ จุดผ่อนปรนพิเศษด่านสิงขร ชี้ให้เห็นแนวโน้มเติบโตขึ้นในทางบวก โดยในปี พ.ศ. 2566 มูลค่าการค้าชายแดนไทย-เมียนมามีจำนวน 2,828.74 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2565 คิดเป็นอัตราเติบโตร้อยละ 122.16 โดยการค้าชายแดน ณ ด่านสิงขรในปี พ.ศ. 2566 มาจากการส่งออกสินค้าจากไทยไปยังเมียนมามูลค่า 219.01 ล้านบาท และการนำเข้าสินค้าจากเมียนมาเข้าสู่ไทยมูลค่า 2,609.73 ล้านบาท

ตารางที่ 2 มูลค่าการค้าชายแดน ณ จุดผ่อนปรนพิเศษด่านสิงขร ปี พ.ศ. 2563-2567 (หน่วย: ล้านบาท)

ปี	จุดผ่อนปรนพิเศษด่านสิงขร				ด่านศุลกากรประจวบคีรีขันธ์			
	การค้ารวม	ส่งออก	นำเข้า	ดุลการค้า	การค้ารวม	ส่งออก	นำเข้า	ดุลการค้า
2563	1,168.61	169.49	999.12	-829.63	18,992.62	955.00	18,037.62	-17,082.62
2564	1,267.33	157.71	1,109.62	-951.91	49,114.36	2,151.75	46,962.61	-44,810.86
2565	1,273.27	110.70	1,162.57	-1,051.87	50,350.05	3,057.74	47,292.31	-44,234.57
2566	2,828.74	219.01	2,609.73	-2,390.72	48,448.31	1,004.72	47,443.59	-46,438.87
2567 (ม.ค.-มี.ค.)	1,255.58	208.92	1,046.66	-837.74	8,518.08	271.99	8,246.09	-7,974.10

ที่มา: ด่านศุลกากรประจวบคีรีขันธ์

โดยสินค้านำเข้าผ่านจุดผ่อนปรนพิเศษด่านสิงขรที่มีมูลค่าสูงในปีงบประมาณ 2565 ได้แก่ สินค้าในภาคประมง อาทิ ปู กุ้ง กั้ง มีชีวิต ปูแสมดองน้ำเกลือ จำนวน 494.09 ล้านบาท ปลาหมึกกล้วย แช่แข็ง หอยลาย หอยแครงมีชีวิต จำนวน 200.55 ล้านบาท ปลาทูสั้น ปลาทูแขกทั้งตัว แช่แข็ง จำนวน 193.35 ล้านบาท และปลาอินทรีย์ ปลาดาบ ปลาลิ้นหมาทั้งตัว แช่เย็น จำนวน 121.19 ล้านบาท เป็นต้น

ตารางที่ 3 สินค้าส่งออก-นำเข้า 10 อันดับแรก ณ จุดผ่อนปรนพิเศษด่านสิงขร ปีงบประมาณ 2565

ลำดับ	รายการสินค้าส่งออก	มูลค่า (ล้านบาท)	รายการสินค้านำเข้า	มูลค่า (ล้านบาท)
1	ลูกกุ้งขาวมีชีวิต กุ้งขาวแช่แข็ง 0306	39.33	ปู กุ้ง กั้ง มีชีวิต ปูแสมดองน้ำเกลือ	494.09
2	กระป๋องเปล่าพร้อมฝา 7310	37.74	ปลาหมึกกล้วย แช่แข็ง หอยลาย หอยแครงมีชีวิต	200.55
3	อาหารสัตว์ 2309	21.69	ปลาทูสั้น ปลาทูแขกทั้งตัว แช่แข็ง	193.35
4	ปลากด ปลาริวกิว ทั้งตัว แช่แข็ง	10.12	ปลาอินทรีย์ ปลาดาบ ปลาลิ้นหมา ทั้งตัว แช่เย็น	121.19
5	กระเบื้องปูพื้นทาด้วยเซรามิค	2.76	ปลาป่นที่มีโปรตีนร้อยละ 60 ขึ้นไป เปลือกกุ้งโอคักเล็กป่น	44.85
6	เครื่องแปลงกระแสไฟฟ้า	1.97	เนื้อปลาทรายแดงบดแช่แข็ง	28.42
7	โฟโตวอลตาอิกเซลล์	1.64	เปลือกหอยมุกจาน	11.39
8	บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป	1.29	กล้วยผลสด	11.10
9	ไม้ฝา SCG ไม้ระแนง กระเบื้องมุงหลังคา	1.12	หอมหัวใหญ่ หอมแดง	7.77
10	เครื่องซักล้าง	1.00	รถแทรกเตอร์ (สุทธินำกลับ)	5.10

ที่มา: ด่านศุลกากรประจวบคีรีขันธ์

ปัจจุบันสถานการณ์ความไม่สงบในเมียนมาระหว่างกองกำลังปลดปล่อยแห่งชาติกะเหรี่ยง (Karen National Liberation Army: KNLA) กับทหารเมียนมาได้ส่งผลลบกับภาพรวมมูลค่าการค้าบริเวณชายแดนไทย-เมียนมา ทำให้การขนส่งสินค้าและการสัญจรบริเวณด่านเมียวดี-แม่สอดต้องหยุดชะงัก ถือเป็นปัญหาสำคัญซึ่งกระทบต่อการค้าชายแดน จากสถานการณ์ปัญหาดังกล่าวผู้ประกอบการบางส่วนจึงเริ่มที่พิจารณาไปใช้เส้นทางรองและเส้นทางอื่นๆ ในการขนส่งสินค้าแทน เช่น ถนนสาย R3A เพื่อส่งสินค้าไปยังประเทศจีนผ่านทางสปป.ลาว และเมื่อสถานการณ์การสู้รบยังคงยืดเยื้อและขยายวงกว้าง ภาคเอกชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เริ่มมีการพิจารณาถึงด่านท่าเรือระนอง ด่านพุน้ำร้อน ด่านเจดีย์สามองค์ และด่านสิงขร ในฐานะเส้นทางการค้าทางเลือก อย่างไรก็ตาม ปัจจัยด้านต้นทุนการดำเนินการ ความเสี่ยง และความคุ้มค่าในการเปลี่ยนเส้นทางล้วนเป็นปัจจัยที่ผู้ประกอบการต้องคำนึง เนื่องจากเส้นทางขนส่งสินค้าผ่านด่านอื่นๆ บางเส้นทางยังคงมีความไม่สะดวกเมื่อเทียบกับการขนส่งผ่านเส้นทางด่านเมียวดี

สำหรับการยกระดับการพัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจยังพบช่องว่าง (Critical Gap) แม้ว่าจุดผ่อนปรนพิเศษด่านสิงขร อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ยังไม่ใช่เส้นทางหลักในการเคลื่อนไหลทางเศรษฐกิจการค้าเหมือนพื้นที่ระหว่างจังหวัดตากและเมืองเมียวดี แต่จุดผ่อนปรนพิเศษด่านสิงขรมีศักยภาพสูงที่จะพัฒนาเป็นด่านถาวรเพื่อรองรับการขนส่ง โดยเฉพาะสินค้าประมงจากมะริดสู่กรุงเทพฯ อย่างไรก็ตาม การค้าชายแดนได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในเมียนมาได้สร้างความกังวลและเพิ่มต้นทุนโลจิสติกส์แก่ผู้ประกอบการ อีกทั้งมาตรการคว่ำบาตรจากต่างประเทศยังเป็นอุปสรรคต่อการค้าระหว่างสองประเทศ ผู้ประกอบการทั้งสองฝั่งจึงจำเป็นต้องสร้างความร่วมมือบนพื้นฐานผลประโยชน์ร่วม โดยเฉพาะการถ่ายทอดความรู้จากไทยไปยังเมียนมา เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพ เช่น ประมงและเกษตรกรรมให้เกิดประโยชน์ร่วมกันอย่างยั่งยืน จึงควรเร่งศึกษาแนวทางและออกแบบนวัตกรรมที่เหมาะสม ตลอดจนสร้างแรงงานรุ่นใหม่ที่มีความรู้และสนใจภาคเกษตรเพื่อลดช่องว่างการขาดแรงงานภาคเกษตร การใช้เทคโนโลยีที่ยังไม่เหมาะกับพื้นที่และการสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลผลิตยังอยู่ในวงจำกัด เช่น สับปะรดสายพันธุ์สยามโกลด์ที่มีศักยภาพแต่ยังผลิตไม่เพียงพอสำหรับการส่งออก

ประเด็นการสาธารณสุข พบว่า อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์เป็นพื้นที่ที่มีสภาพการเคลื่อนย้ายของประชากรหลากหลายกลุ่ม เช่น ประชากรไทย นักท่องเที่ยวต่างชาติ แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน และชาวต่างชาติที่มาพำนักระยะยาวในพื้นที่ รวมทั้งชาวต่างชาติซึ่งเข้ามารับการรักษาพยาบาลภายในพื้นที่ จากข้อมูลสถานพยาบาลของรัฐในอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ พบมีจำนวนทั้งสิ้น 18 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาล 2 แห่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 14 แห่ง ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลเมือง 1 แห่ง ศูนย์สาธารณสุขเขตเมือง 1 แห่ง และสถานพยาบาลเรือนจำ 1 แห่ง ซึ่งโรงพยาบาลประจวบคีรีขันธ์เป็นสถานพยาบาลที่ให้บริการผู้ป่วยสูงสุดในพื้นที่ มีจำนวนผู้ป่วยนอกเฉลี่ยวันละ 1,319 ราย ผู้ป่วยในวันละ 252 ราย นอกจากนี้โรงพยาบาลประจวบคีรีขันธ์ยังเป็นสถานพยาบาลที่รับการส่งต่อผู้ป่วยจากพื้นที่ใกล้เคียงด้วย จำนวน 7 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลบางสะพานน้อย โรงพยาบาลบางสะพาน โรงพยาบาลสามร้อยยอด โรงพยาบาลปราณบุรี โรงพยาบาลทับสะแก โรงพยาบาลหัวหิน และโรงพยาบาลกุยบุรี

ตารางที่ 4 จำนวนผู้มารับบริการในสถานพยาบาลในอำเภอเมือง ประจวบคีรีขันธ์ 10 อันดับแรก

สถานพยาบาล	รวม	ผู้ป่วยไทย	ผู้ป่วยต่างชาติ
1. โรงพยาบาลประจวบคีรีขันธ์	82,032	81,876	156
2. สถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินี	12,584	12,305	279
3. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคลองวาฬ	6,241	6,111	130
4. ศูนย์สุขภาพชุมชนเขตเมือง	5,798	5,797	1
5. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านด่านสิงขร	5,635	5,613	22
6. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเกาะหลัก	4,932	4,916	16
7. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลห้วยน้ำพุ บ้านห้วยทราย	4,745	4,660	85
8. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านทุ่งเคล็ด เกาะหลัก	4,653	4,637	16
9. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหนองยายเอม อ่าวน้อย	4,210	4,125	85
10. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลอ่าวน้อย	3,330	3,294	36

ที่มา: คณะผู้วิจัย พัฒนาจากข้อมูลโรงพยาบาลประจวบคีรีขันธ์

อย่างไรก็ตาม การสาธารณสุขของอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์มีช่องว่าง (Critical Gap) ที่สำคัญสองประเด็นใหญ่คือ ด้านความเป็นอยู่กับปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต และด้านการส่งเสริมสุขภาพกับการควบคุมป้องกันโรค กล่าวคือ ด้านความเป็นอยู่กับปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต ประสบปัญหาเกี่ยวกับการจัดหาแหล่งน้ำในระยะยาวสำหรับรองรับการบริโภคและอุปโภคต่อจำนวนประชาชนในท้องถิ่นและผู้ย้ายถิ่นเข้ามาในพื้นที่อย่างเพียงพอ ประกอบกับการเพิ่มขึ้นของกลุ่มประชากรได้ส่งผลให้จำนวนขยะมูลฝอยเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย โดยในปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับการจัดการขยะเป็นภาระหลักของหน่วยงานราชการท้องถิ่นซึ่งยังขาดมาตรการสนับสนุนส่งเสริมและความร่วมมืออย่างเพียงพอในระดับชุมชนและระดับครัวเรือนเพื่อช่วยลดปริมาณขยะหรือจัดการคัดแยกขยะอย่างถูกวิธี

ด้านการส่งเสริมสุขภาพกับการควบคุมป้องกันโรค มีข้อจำกัดเกี่ยวกับการจัดตั้งอาสาสมัครต่างชาติเพื่อเผยแพร่ข้อมูลความรู้ด้านการดูแลสุขภาพ การป้องกันโรค บริการสาธารณสุขพรมแดนที่ติดกับประเทศเมียนมา ระบบการขึ้นทะเบียนและประกันสุขภาพสำหรับแรงงานข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้านยังไม่ครอบคลุมแก่แรงงานทุกประเภท ส่งผลให้มีแรงงานนอกระบบไม่มีประกันสุขภาพกลายเป็นภาระต่องบประมาณรายจ่ายด้านสาธารณสุขต่อสถานพยาบาลในพื้นที่ เกิดปัญหาหนี้สูญจากค่ารักษาพยาบาลที่เรียกเก็บไม่ได้ อีกทั้งระบบสาธารณสุขชายแดนยังขาดมาตรการจัดการบุคลากรที่สอดคล้องกับจำนวนผู้ป่วยและมีข้อจำกัดด้านความพร้อมรองรับสถานการณ์ที่มีผู้ป่วยหลากหลายเชื้อชาติ ขณะที่การควบคุมและป้องกันมีความท้าทายเกี่ยวกับการควบคุมประชากรเข้า-ออกตามแนวชายแดนอย่างผิดกฎหมายผ่านช่องทางธรรมชาติซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการป้องกันและควบคุมโรคระบาดภายในพื้นที่

ประเด็นการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม พบว่า อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์เป็นรู้จักกันในชื่อ “Royal Coast” ร่วมกับจังหวัดเพชรบุรี จังหวัดชุมพร และจังหวัดระนอง ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอันมีความงดงามเป็นเอกลักษณ์อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ นอกจากนี้ยังมีวนอุทยานเขาตามองล่ายที่สามารถมองเห็นทัศนียภาพของอ่าวประจวบและตัวเมืองได้โดยรอบ ด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์พบว่า พิพิธภัณฑ์สงครามเอเชียมหาบูรพา พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำหว้ากอ ชุมชนหัวบ้านถนนสู้ศึก และพิพิธภัณฑ์ชุมชนบ้านอาจารย์ไก่ ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลินตามลักษณะการท่องเที่ยวเชิงการศึกษาและความบันเทิง (Edutainment Tourism) สำหรับด้านแหล่งท่องเที่ยวผลิตภัณฑ์ชุมชนและการท่องเที่ยวหลากรูปแบบชีวิต (Lifestyle Tourism) อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์เป็นแหล่งพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปและของฝากที่มีเอกลักษณ์ เช่น มะพร้าว มะม่วง และสับปะรด ซึ่งสะท้อนวิถีชีวิตท้องถิ่นที่สามารถต่อยอดเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) และการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ได้ต่อไป ดังนั้น อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์จึงจัดว่ามีศักยภาพสูงในการพัฒนาการท่องเที่ยวสอดรับกับแผนพัฒนาของจังหวัดได้เป็นอย่างดี ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลากหลายกลุ่มในการขับเคลื่อนการพัฒนา โดยสามารถออกเป็น 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ ภาคชุมชน ธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคหน่วยงานราชการ ดังนี้

ภาคชุมชน มีบทบาทเป็นเจ้าของพื้นที่และวัฒนธรรมท้องถิ่นและถือเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น ชุมชนทุ่งน้อย ชุมชนบ้านคั่นกะไพ และชุมชนหัวบ้าน ถนนสู้ศึก แต่ละชุมชนมีเอกลักษณ์และวิถีชีวิตที่น่าสนใจ สามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตได้ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนและจัดการการท่องเที่ยวจะช่วยให้เกิดการกระจายรายได้และผลประโยชน์อย่างทั่วถึง

ภาคธุรกิจเอกชน จัดเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจการท่องเที่ยว ได้แก่ ธุรกิจท่องเที่ยว ธุรกิจที่พัก และธุรกิจอาหาร ผู้ประกอบการเหล่านี้มีบทบาทในการพัฒนาสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ตลอดจนสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่น

ภาคประชาสังคม มีบทบาทยิ่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น สมาคมประมงพื้นบ้านที่มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล หรือกลุ่มอนุรักษ์บ้านเก่าอ่าวประจวบที่คอยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ควบคู่กับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ตลอดจนกลุ่มพัฒนาเกษตรอินทรีย์ประจวบคีรีขันธ์ซึ่งเป็นภาคประชาสังคมที่ผลักดันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ภาคหน่วยงานราชการ ในฐานะผู้กำหนดนโยบาย วางแผน และสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงเป็นภาคส่วนที่เป็นแก่นนำหลักในการพัฒนาภายในพื้นที่ ได้แก่ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อมจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ดูแลด้านการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ที่กำกับดูแลวนอุทยานเขาตาม่องล่าย และสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยทำหน้าที่คอยส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในภาพรวม

อย่างไรก็ตาม ประเด็นการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมปรากฏช่องว่างสำคัญ (Critical Gap) ได้แก่ ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเกิดจากการขยายตัวของการท่องเที่ยวที่รวดเร็วโดยขาดการวางแผนและการจัดการที่เหมาะสม ส่งผลให้ชายหาด ป่าชายเลน และระบบนิเวศทางทะเลได้รับผลกระทบจากกิจกรรมที่เกินขีดความสามารถในการรองรับ ขณะเดียวกันแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์หลายแห่งขาดการบำรุงรักษา ทำให้ทรุดโทรมและเสี่ยงต่อการสูญสลายตามกาลเวลา ด้านปัญหาขยะถือเป็นประเด็นหนึ่งที่สำคัญ ที่ยังขาดศักยภาพด้านการจัดเก็บและกำจัด ทั้งขยะที่เกิดจากนักท่องเที่ยวและขยะที่มากับกระแสน้ำทะเลทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสัตว์ทะเลที่กินขยะพลาสติกเข้าไป อีกประการหนึ่งความขัดแย้งระหว่างคนกับสัตว์ป่าเป็นข้อท้าทายที่สำคัญ เช่น ปัญหาช้างป่าที่ลงมากินพืชผลผลิตทางการเกษตร รวมถึงปัญหาลิงในเขตเมืองที่สร้างความเดือดร้อนและกระทบต่อภาพลักษณ์การท่องเที่ยว แม้ปัจจุบันจะมีการควบคุมจำนวนประชากรลิงโดยการย้ายไปปล่อยในพื้นที่ธรรมชาติแล้วก็ตาม

นอกจากนี้ยังมีปัญหาการขาดแคลนน้ำซึ่งเกิดขึ้นเป็นประจำทุกปีและบางปีรุนแรงจนกระทบต่อภาคเกษตรกรรม การส่งเสริมการท่องเที่ยวจึงต้องพิจารณาถึงความเสี่ยงที่จะทำให้แหล่งน้ำธรรมชาติซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดได้รับผลกระทบเพิ่มขึ้นจากนักท่องเที่ยวที่ไม่รับผิดชอบ ขณะเดียวกันภาวะโลกร้อนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศยังส่งผลให้ระดับน้ำทะเลเพิ่มสูงขึ้นและเกิดการกัดเซาะชายฝั่ง กระทบต่อระบบนิเวศและพื้นที่ชลประทานในท้องถิ่น ประเด็นนี้สัมพันธ์กับแนวนโยบายด้านการจัดทำคาร์บอนเครดิตและพลังงานสะอาด แต่การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ในพื้นที่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวจึงควรคำนึงถึงขีดความสามารถด้านพลังงานของพื้นที่เพื่อไม่ให้เพิ่มการบริโภคไฟฟ้าที่นำไปสู่การปล่อยคาร์บอนมากขึ้น

สำหรับด้านของการเสริมคุณค่าและเพิ่มมูลค่าทรัพยากรการท่องเที่ยวยังพบข้อจำกัดด้านการพัฒนาความน่าสนใจและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สถานที่หรือผลิตภัณฑ์ เช่น การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เชื่อมโยงกับกิจกรรมที่ดึงดูดผู้มาเยือน ผลิตภัณฑ์ชุมชนและของที่ระลึกก็ยังขาดเอกลักษณ์ในด้านการออกแบบและการสร้างแบรนด์ ที่แสดงให้เห็นการขาดการสร้างแรงบันดาลใจให้คนรุ่นใหม่ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรในท้องถิ่น และส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ๆ ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่ เช่น การต่อยอดจากวัตถุดิบพื้นถิ่นอย่างสับปะรด มะพร้าว หรือทุเรียน เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและสร้างรายได้หมุนเวียนในชุมชน

ประเด็นการศึกษาและการเรียนรู้ แสดงให้เห็นถึงสองมิติใหญ่คือ ด้านสภาพการเรียนรู้กับการจัดศึกษาและด้านการเพิ่มหรือปรับทักษะให้สอดคล้องกับสภาพการค้าข้ามแดน กล่าวคือ ด้านสภาพการเรียนรู้กับการจัดศึกษาของอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์พบว่ามีขนาดเล็กเมื่อเทียบกับจังหวัดใกล้เคียง และไม่พบสถาบัน

อุดมศึกษาระดับมหาวิทยาลัยตั้งอยู่ในจังหวัด (ยกเว้น มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี) ด้วยสาเหตุประการหนึ่งที่อาจมีแนวโน้มจากการที่อำเภอหัวหินเป็นพื้นที่ที่มีเศรษฐกิจและอาชีพหลากหลายกว่า ทำให้การบริการด้านการเรียนรู้จึงปรากฏขึ้นในเขตอำเภอหัวหินเป็นส่วนใหญ่ เช่น ศูนย์การเรียนด้านภาษา (ทั้งไทย จีน และอังกฤษ) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมการเรียนรู้ในอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ปรากฏผ่านศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ชุมชน บ้านสวน (Ban Suan Community Sufficiency Economy Learning Center) ซึ่งถือเป็นแหล่งการศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียงโดยเกษตรกรต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ซึ่งมีให้บริการสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเรียนรู้

สำหรับด้านการเพิ่มหรือปรับทักษะให้สอดคล้องกับสภาพการค้าข้ามแดน สะท้อนผ่านการพัฒนาจังหวัดโดยมุ่งหมายให้จุดผ่านแดนพิเศษด่านสิงขรเป็นกลายระเบียงเศรษฐกิจการค้าชายแดนฝั่งตะวันตกแห่งอนาคต ซึ่งได้วางเป้าหมายในยกระดับคุณภาพการศึกษาภายในพื้นที่อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ทั้งด้านศิลปะ วัฒนธรรม ควบคู่กับการยกระดับรายได้ สุขภาพ และความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว ภายใต้บริบทการเสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยบริเวณชายแดน อย่างไรก็ดี การจัดการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การเพิ่มหรือปรับทักษะให้สอดคล้องกับเป้าหมายยังจำเป็นต้องอาศัยการดำเนินการอย่างเข้มข้นและต่อเนื่องของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในพื้นที่

ขณะเดียวกันประเด็นการศึกษาของอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ยังพบว่า มีลักษณะความต้องการพัฒนาด้านการศึกษาอยู่หลายประการ ได้แก่ การติดตามข้อมูลผู้สำเร็จการศึกษาด้วยระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพเพื่อแสดงให้เห็นสัดส่วนจำนวนของผู้สำเร็จการศึกษาสามารถเข้าถึงงานภายในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งจะสามารถสะท้อนได้ถึงแนวทางการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับตลาดแรงงานของพื้นที่ และจัดระบบการเรียนรู้และการเพิ่มพูนทักษะที่เหมาะสมกับการพัฒนาเมืองชายแดน เช่น การส่งเสริมทักษะอาชีพมัคคุเทศก์เพื่อรองรับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ หรือการส่งเสริมทักษะด้านภาษาพื้นถิ่น ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ภาษาเมียนมาในพื้นที่ฝั่งไทยในขณะเดียวกันให้มีการเรียนรู้ภาษาไทยในพื้นที่เมียนมาด้วย เป็นต้น

จากการผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นช่องว่างสำคัญ (Critical Gap) ด้านการศึกษาในพื้นที่อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์โดยพบว่า ขาดการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อเพิ่มทักษะที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ ตัวอย่างเช่น หลักสูตรระยะสั้นด้านการจัดการการท่องเที่ยว หลักสูตรการจัดการการส่งออก-นำเข้าระบบโลจิสติกส์สำหรับการค้าข้ามแดน หลักสูตรการแปรรูปผลผลิตการประมงและการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าและความสามารถในการแข่งขันของสินค้าพื้นถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้ ภายใต้บริบทแห่งการพัฒนาเมืองชายแดน อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ยังขาดความตื่นตัวในการจัดการเรียนการสอนภาษาเมียนมาและภาษาไทยในพื้นที่เพื่อรองรับการท่องเที่ยวและการขยายตัวของเศรษฐกิจข้ามแดนซึ่งเป็นเป้าหมายของการพัฒนาระดับจังหวัด

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาทั้ง 5 ประเด็นเพื่อการยกระดับความมั่นคงทางชีวิตเมืองชายแดนอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์เมื่อประยุกต์กับกับหลักการวิเคราะห์ PESTEL-SWOT สามารถสะท้อนให้เห็นข้อสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่เมืองชายแดนดังต่อไปนี้

ประเด็นแรก ด้านการย้ายถิ่น ซึ่งเป็นตัวแปรด้านการเมืองนั้นมีจุดแข็งแกร่ง (S) ที่อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์มีความได้เปรียบเชิงภูมิรัฐศาสตร์ในการเชื่อมโยงการไหลเวียนทางประชากรด้วยความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานสู่เมืองพื้นที่ชั้นในของไทยได้โดยสะดวก เช่น เขตอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารในเขตจังหวัดปริมณฑล หรือพื้นที่เศรษฐกิจทางตอนใต้ของไทยอย่างจังหวัดสงขลา โดยหากประเมินคู่กับภัยคุกคาม (T) แล้วอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์อาจได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบทางการเมืองภายในประเทศเมียนมาซึ่งทำให้การไหลเวียนทางประชากรและการค้าหยุดชะงักลงหรือเกิดการเคลื่อนไหลที่ไม่ปกติ (Illegal Mobility) ตามแนวบริเวณชายแดน แต่ข้อท้าทายประการหลักคือ ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ที่ส่งผลให้การเคลื่อนย้ายทางประชากรระหว่างสองประเทศต้องยุติลงอย่างเด็ดขาด รวมถึงการเคลื่อนย้ายทางสินค้าก็ต้องดำเนินการกำกับตรวจสอบอย่างเข้มงวด

สำหรับปัจจัยซึ่งถือว่าเป็นโอกาส (O) คือ ความต้องการของประชากรที่ต้องการให้เกิดประตูแห่งการพัฒนาระหว่างสองประเทศ ซึ่งจุดผ่อนปรนพิเศษด่านสิงขรถือเป็นตัวเลือกที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาสู่จุดผ่านแดนถาวรที่ทำให้เกิดการไหลเวียนสร้างมูลค่าแก่การค้าและการท่องเที่ยวระหว่างชายแดน แต่สิ่งที่ยังเป็นจุดอ่อน (W) คือ ขาดการบูรณาการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ฝ่ายปกครอง องค์กรส่วนท้องถิ่น ตรวจคนเข้าเมือง และการจัดหางาน ซึ่งควรร่วมกันแก้ไขข้อท้าทายและสร้างสมดุลระหว่างการรักษาความมั่นคงและการพัฒนาที่ยั่งยืน

ประเด็นที่สอง ด้านเศรษฐกิจ อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์มีศักยภาพในการพัฒนาอย่างสูงในฐานะการเป็นเส้นทางการค้าที่เชื่อมโยงระหว่างประเทศไทยกับระเบียงเศรษฐกิจการค้าระหว่างฝั่งอ่าวไทยกับฝั่งทะเลอันดามันได้ในอนาคต เมื่อพิจารณาถึงจุดแข็งแกร่ง (S) ที่สำคัญได้ชี้ให้เห็นว่า ทำเลที่ตั้งเชิงยุทธศาสตร์นี้นำไปสู่แนวโน้มการพัฒนาโครงสร้างเศรษฐกิจโดยมีศักยภาพความพร้อมด้านโลจิสติกส์ในการพัฒนาเมืองให้กลายเป็นเส้นทางการค้าที่สำคัญแห่งใหม่ของภาคตะวันตก อย่างไรก็ตาม ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่ยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะสถานการณ์ความไม่สงบในเมียนมา ถือเป็นภัยคุกคาม (T) สร้างความผันผวนทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศซึ่งส่งผลกระทบต่อการค้าและการขนส่งสินค้าผ่านเส้นทางหลักบริเวณชายแดน

ขณะที่ปัจจัยโอกาส (O) การยกระดับจุดผ่อนปรนพิเศษด่านสิงขรให้เป็นด่านถาวรจัดเป็นแผนเพื่อส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ และเป็นประตูสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตท้องถิ่น ขณะเดียวกัน จุดอ่อน (W) ที่มีอยู่คือการพึ่งพาภาคบริการและการท่องเที่ยวเป็นหลัก การขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตร และข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีการผลิตที่ยังไม่เหมาะสมกับลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดยังคงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา ซึ่งหากได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นระบบทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน

ทางเศรษฐกิจ การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมกับพื้นที่ และการสร้างแรงงานรุ่นใหม่ที่มีทักษะเฉพาะทาง จะสามารถเปลี่ยนจุดอ่อนนี้ให้เป็นโอกาส และส่งเสริมให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในระยะยาว

ประเด็นที่สาม ด้านสาธารณสุข อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ พื้นที่ซึ่งมีความโดดเด่นในฐานะศูนย์กลางด้านการบริการสุขภาพของจังหวัดและประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะประเทศเมียนมา ลักษณะเช่นนี้ก่อให้เกิดทั้งจุดแข็งแกร่งและจุดอ่อนในระบบสาธารณสุข กล่าวคือความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานด้านบริการทางการแพทย์ที่ค่อนข้างครบถ้วนนี้ถือเป็นจุดแข็งแกร่ง (S) สำคัญ โดยมีสถานพยาบาลของรัฐอย่างครอบคลุมทั้งระดับอำเภอและระดับตำบล ซึ่งสะท้อนถึงความพร้อมในการให้บริการเชิงพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพ และบทบาทความเป็น “ศูนย์กลางทางการแพทย์ชายแดน” ที่รองรับผู้ป่วยระดับภูมิภาค อย่างไรก็ตาม ปัจจัยภัยคุกคาม (T) เชิงโครงสร้างยังคงปรากฏในหลายมิติ โดยเฉพาะการควบคุมการเข้า-ออกของประชากรตามแนวชายแดนผ่านช่องทางธรรมชาติซึ่งยากต่อการตรวจสอบ ส่งผลให้การป้องกันและควบคุมโรคระบาดมีความเสี่ยงสูง อีกทั้งการจัดสรรบุคลากรทางการแพทย์ยังไม่สอดคล้องกับจำนวนและความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของผู้ป่วย ทำให้เกิดข้อจำกัดในการสื่อสารและการให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพ

ในมิติของระบบบริการสุขภาพ การบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติยังเป็นปัจจัยภัยคุกคามที่สำคัญ คือ การขาดระบบการขึ้นทะเบียนและประกันสุขภาพที่ครอบคลุมทุกกลุ่มแรงงาน ทำให้แรงงานนอกระบบจำนวนมากยังไม่มีหลักประกันสุขภาพ ส่งผลให้โรงพยาบาลในพื้นที่ โดยเฉพาะโรงพยาบาลประจวบคีรีขันธ์ ต้องรับภาระงบประมาณจากค่ารักษาพยาบาลที่ไม่สามารถเรียกเก็บได้ที่มีมูลค่าสูงถึง 26-51 ล้านบาทต่อปี หรือคิดเป็นกว่าร้อยละ 80 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดในช่วงปี 2563-2567 ปรากฏการณ์นี้ไม่เพียงแต่เป็นปัญหาการแบกรับงบประมาณเท่านั้น แต่ส่งผลสะท้อนถึงข้อบกพร่องในโครงสร้างสวัสดิการสังคมอีกด้วย สิ่งนี้แสดงให้เห็นผ่านปัจจัยจุดอ่อน (W) คือ ข้อจำกัดในด้านความเพียงพอของทรัพยากรและระบบสนับสนุนทางการแพทย์และสาธารณสุข โดยเฉพาะการจัดการต่อปัญหาที่ส่งผลต่อสุขภาพ เช่น แหล่งน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภคบริโภคซึ่งไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะมูลฝอยในเขตเมือง โดยขาดกลไกการมีส่วนร่วมรับผิดชอบจากของชุมชนและครัวเรือน ปัญหาดังกล่าวได้นำไปสู่ความเปราะบางของคุณภาพชีวิตและสุขลักษณะของประชาชน ส่วนปัจจัยโอกาส (O) การพัฒนาและยกระดับระบบสาธารณสุขให้เป็นศูนย์กลางการแพทย์ชายแดนระดับภูมิภาคนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้โดยอาศัยการมีบุคลากรทางการแพทย์ของไทยซึ่งมีความเชี่ยวชาญ ดังนั้นการพัฒนาเชิงยุทธศาสตร์ในอนาคตจึงควรมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือข้ามพรมแดน การบริหารจัดการทรัพยากรสุขภาพอย่างบูรณาการ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและความมั่นคงทางสุขภาวะภายในพื้นที่

ประเด็นที่สี่ ด้านการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์มีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวโดยเฉพาะท่องเที่ยวเชิงผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น มะพร้าว มะม่วง และสับปะรด ยังเป็นปัจจัยสนับสนุนการต่อยอดสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และยั่งยืน ซึ่งถือเป็นจุดแข็งแกร่ง (S)

ของพื้นที่ ขณะที่อีกปัจจัยภัยคุกคาม (T) คือ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่สร้างผลกระทบ ได้แก่ การกัดเซาะชายฝั่ง น้ำทะเลหนุนสูง ภาวะโลกร้อนล้วนส่งผลต่อระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ การขยายตัวของกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยขาดการควบคุมอาจเพิ่มภาระต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งอาจนำไปสู่การเสื่อมโทรมของพื้นที่และลดทอนความน่าสนใจของเมืองการท่องเที่ยว

สำหรับปัจจัยโอกาส (O) อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์มีความพร้อมทางศักยภาพในการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวผ่านความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้ง 4 ภาคส่วน ได้แก่ ภาคชุมชน ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาครัฐ ซึ่งสามารถประสานพลังในการสร้างระบบนิเวศการท่องเที่ยวที่สมดุลและยั่งยืนได้ โดยเฉพาะภาคชุมชนถือเป็นฐานสำคัญในการรักษาอัตลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ขณะที่ภาคเอกชนมีศักยภาพในการพัฒนาสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ส่วนภาคประชาสังคมมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ขณะที่ภาครัฐมีบทบาทกำหนดนโยบาย วางแผน และให้การสนับสนุนเชิงโครงสร้าง ซึ่งความพร้อมที่เป็นโอกาสนี้หากมีการบูรณาการระหว่างภาคส่วนดังกล่าวอย่างเป็นระบบจะสามารถเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่และพัฒนาเมืองชายแดนได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ปัจจัยจุดอ่อน (W) ที่สำคัญ ได้แก่ การขาดระบบการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นถิ่น เช่น ปัญหาขยะจากนักท่องเที่ยวและขยะทะเล ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสัตว์ทะเล ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับสัตว์ป่าซึ่งสร้างผลกระทบต่อความปลอดภัยและภาพลักษณ์การท่องเที่ยวโดยรวม ล้วนเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอย่างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร

ประเด็นสุดท้าย ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ ปัจจัยจุดแข็งแกร่ง (S) คือ ความพยายามเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนให้เข้ากับการพัฒนาศักยภาพทางสังคมของพื้นที่ กล่าวคือ การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งปรากฏชัดผ่านแหล่งเรียนรู้ต้นแบบ เช่น ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านสวน ซึ่งเป็นทั้งแหล่งการศึกษาดูงานและสถานที่เรียนรู้เชิงประสบการณ์จริงของเกษตรกรและผู้สนใจแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ การมีแหล่งเรียนรู้ในลักษณะนี้สะท้อนถึงทุนทางปัญญาและทุนทางสังคมของพื้นที่ ที่สามารถต่อยอดเป็นระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) สำหรับประชาชนในชุมชน อีกทั้งยังสามารถเชื่อมโยงกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอนาคตได้อย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม ปัจจัยภัยคุกคาม (T) ได้แก่ ความไม่ต่อเนื่องของนโยบายและการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การขาดการบูรณาการระหว่างสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ซึ่งส่งผลให้การพัฒนาหลักสูตร การจัดฝึกอบรม และการเพิ่มทักษะในระดับพื้นที่ดำเนินไปอย่างกระจัดกระจายและไม่สามารถตอบโจทย์เชิงพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในอีกด้านหนึ่ง การส่งเสริมให้จุดผ่อนปรนพิเศษด่านสิงขรกลายเป็นระเบียงเศรษฐกิจฝั่งตะวันตก ถือเป็นปัจจัยด้านโอกาส (O) ซึ่งอาจนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจและการค้าข้ามแดน กล่าวคือ การพัฒนาหลักสูตรเฉพาะทาง เช่น หลักสูตรการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการค้าชายแดน

หลักสูตรการจัดการการส่งออก-นำเข้า หรือหลักสูตรการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและการประมง เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าท้องถิ่น อาจสามารถช่วยผลิตบุคลากรที่มีทักษะเฉพาะสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดน นอกจากนี้ การส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาพื้นถิ่น เช่น ภาษาเมียนมา และการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในพื้นที่ฝั่งเมียนมา จะเป็นโอกาสสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการขยายตัวของเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และแรงงานข้ามพรมแดนในอนาคต อย่างไรก็ตาม ปัจจัยจุดอ่อน (W) สำคัญคือ การไม่มีสถาบันอุดมศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยตั้งอยู่ในพื้นที่โดยตรง ส่งผลให้โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาระดับสูงของคนในพื้นที่มีจำกัด อีกทั้งบริการด้านการเรียนรู้ ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในเขตอำเภอหัวหิน นำไปสู่บริบทความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้ระหว่างอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์กับพื้นที่โดยรอบ

จากการประยุกต์เพื่อทำการสรุปการอภิปรายการวิเคราะห์ตามหลัก PESTEL-SWOT ได้ดังนี้

สรุป PESEL-SWOT	จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)	โอกาส (O)	ภัยคุกคาม (T)
สภาพความมั่นคงและการย้ายถิ่น (P)	ความได้เปรียบเชิงภูมิรัฐศาสตร์และความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานสู่เมืองพื้นที่ชั้นใน	ขาดการบูรณาการการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์	จุดผ่อนปรนพิเศษผ่านสิ่งเร้น เป็นตัวเลือกที่มีศักยภาพสูงเพื่อทำให้เกิดการไหลเวียน	ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 และความไม่สงบภายในเมียนมา
สภาพเศรษฐกิจ (E)	ศักยภาพความพร้อมด้านโลจิสติกส์ เพื่อเป็นเส้นทางการค้าแห่งใหม่ของภาคตะวันตก	การพึ่งพาภาคบริการและการท่องเที่ยวเป็นหลัก การขาดแคลนแรงงานและเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม	การยกระดับจุดผ่อนปรนพิเศษผ่านสิ่งเร้นจัดเป็นแผน เพื่อนำสู่การพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ท้องถิ่น	สถานการณ์ความไม่สงบในประเทศเมียนมาสร้างความผันผวนทางเศรษฐกิจ
สภาพสังคมการสาธารณสุข (S)	ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานด้านบริการทางการแพทย์ที่ครบถ้วน	ความเพียงพอของทรัพยากรและระบบสนับสนุนทางการแพทย์	บุคลากรทางการแพทย์มีความเชี่ยวชาญเป็นที่ต้องการของผู้ป่วยต่างชาติ	การป้องกันและควบคุมโรคระบาดมีความเสี่ยงสูง การบริหารจัดการยังไม่สอดคล้องกับจำนวนและความหลากหลายของผู้ป่วย
สภาพสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว (E)	มีความหลากหลายและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สามารถพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	การขาดระบบการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ	ความพร้อมด้านศักยภาพเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการขยายตัวของการท่องเที่ยวที่ขาดการควบคุม
สภาพการเรียนรู้ (L)	การเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนให้เข้ากับการพัฒนาศักยภาพทางสังคมของพื้นที่	การไม่มีสถาบันอุดมศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยตั้งอยู่ในพื้นที่	การพัฒนาหลักสูตรเฉพาะทางเพื่อรองรับการพัฒนาเขตระเบียงเศรษฐกิจฝั่งตะวันตก	ความไม่ต่อเนื่องของนโยบายและการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ก่อเกิดองค์ความรู้ใหม่ซึ่งสามารถนำไปสู่แนวทางการพัฒนาเมืองชายแดนไทย-เมียนมาอย่างเป็นพลวัตทั้งในมิติความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแบบองค์รวม และเพื่อให้องค์ความรู้ใหม่นี้มีความแหลมคมยิ่งขึ้น การศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถเชื่อมโยงกับแนวคิดภูมิทัศน์ทางชายแดน (Borderscape) (Cooper & Tinning, 2020) ซึ่งเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเมืองชายแดนร่วมสมัยอันเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง แม้ว่าการวิจัยเพื่อยกระดับความมั่นคงและคุณภาพชีวิตเมืองชายแดน อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ครั้งนี้อภิปรายผ่านกรอบแนวคิด PESTEL-SWOT แต่ก็แสดงให้เห็นลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิดความเป็นชายแดนร่วมสมัยซึ่งมิได้มองเส้นเขตแดนอย่างแข็งกระด้าง แต่การพัฒนาเมืองชายแดนที่มองความเป็นชายแดนในลักษณะที่เป็นกระบวนการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนสองฝั่งที่ก้าวข้ามเส้นเขตแดนทางธรรมชาติอยู่ตลอดเวลา การเมืองเรื่องการพัฒนาเมืองชายแดนจึงเป็นผลลัพธ์ของการปฏิสัมพันธ์โดยผู้คนบทบาทต่างๆ แต่ละภาคส่วนภายในพื้นที่ ด้วยเหตุนี้ การวิจัยจึงมิได้มุ่งเน้นบทบาทเชิงสถาบันเพื่อเป็นตัวแสดงหลักต่อแนวทางการพัฒนา หากแต่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในพื้นที่ผ่านข้อเสนอการวิจัยด้วยการแสดงวิสัยทัศน์ร่วม “พลิกชายแดนจากพื้นที่ชายขอบสู่ศูนย์กลางย่อยแห่งการพัฒนา”

สำหรับวิสัยทัศน์ร่วมจากการวิจัยนี้มีฉันทามติว่า การพัฒนาพื้นที่ชายแดนต้องเริ่มจากการเปลี่ยนกรอบคิด ซึ่งพิจารณาว่าชายแดนไม่ใช่เพียงรอยต่อภูมิศาสตร์หรือแนวกันชนทางความมั่นคงของรัฐ แต่คือพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่มีศักยภาพรอบด้านทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ข้อค้นพบที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการยกระดับจุดผ่อนปรนพิเศษด่านสิงขรให้เป็นจุดผ่านแดนถาวรจึงไม่ใช่เพียงการเปิดประตูทางการค้า แต่คือก้าวสำคัญสู่การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของประชากรระหว่างสองฝั่งไทย-เมียนมา และการปรับตัวสู่การบูรณาการความร่วมมือระดับภูมิภาคในอนาคต (Borderlands Integrated) ดังนั้นข้อเสนอจัดตั้ง “ศูนย์สั่งการจังหวัดชายแดนแบบองค์รวม” จึงเป็นองค์ความรู้ใหม่ซึ่งนอกจากจะเป็นกลไกการปฏิบัติเพื่อเชื่อมการทำงานของภาครัฐ เอกชน และประชาชนให้เป็นเอกภาพบนหลักธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมแล้วยังเป็นกระบวนการเพื่อลดการปฏิเสธการมองเห็น (Selective Visibility) อันเนื่องมาจากกดทับทางอำนาจของสถาบันราชการที่มีมาอย่างยาวนาน โดยข้อเสนอการวิจัยเกี่ยวกับศูนย์สั่งการจังหวัดชายแดนแบบองค์รวมมีขึ้นเพื่อผลักดันแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองชายแดนแบบบูรณาการครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

(1) แผนยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงชายแดน มีเป้าหมายเพื่อเน้นความมั่นคงที่ตั้งอยู่บนฐานสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีของคนในพื้นที่ บริหารจัดการแรงงานข้ามชาติ ผู้อพยพ และผู้อยู่อาศัยระยะยาวอย่างเป็นระบบ พร้อมพัฒนาความร่วมมือกับท้องถิ่นประเทศเมียนมา

(2) แผนยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจชายแดนมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมระบบการขนส่งโลจิสติกส์ คลังสินค้าทัณฑ์บน และตลาดชายแดนต้นแบบ การเชื่อมผู้ประกอบการไทย-เมียนมา การพัฒนาสินค้าแปรรูป พัฒนาพืชเศรษฐกิจใหม่ และระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

(3) แผนยุทธศาสตร์ด้านสาธารณสุขชายแดน มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาการบริการด้านสาธารณสุขที่เข้าใจความหลากหลายของกลุ่มคน มีระบบการป้องกันเตือนภัยโรคระบาด และประกันสุขภาพทางเลือกสำหรับกลุ่มเปราะบางที่เข้าไม่ถึงโอกาส ส่งเสริมการบูรณาการสุขภาพ-สังคม โดยเฉพาะด้านผู้สูงอายุและแรงงานข้ามชาติ

(4) แผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมายเพื่อมุ่งจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน พัฒนาเมืองชายแดนให้เป็น Wellness Destination และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ภายใต้แนวคิด 3 R คือ ฟื้นฟูธรรมชาติ เชื่อมชุมชน และรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น (Restore, Reconnect, Regenerate)

(5) แผนยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาเรียนรู้มีเป้าหมายเพื่อปรับระบบ Upskill - Reskill สำหรับแรงงานเยาวชน และกลุ่มด้อยโอกาส พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ที่มีอยู่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์อาเซียน ส่งเสริมการเรียนออนไลน์ และระบบการรับรองทักษะอาชีพเพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้จริงตอบโจทย์ความต้องการในตลาดแรงงาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ควรจัดให้มีร่างแผนปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนตามยุทธศาสตร์ทั้ง 5 ด้านเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่เมืองชายแดนโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มภายในจังหวัด (Provincial Co-governance Mechanism) ผ่านกลไก 2 ระดับ ดังนี้

(1) ให้มีการจัดตั้งคณะทำงานร่วมระดับจังหวัด โดยส่วนราชการฝ่ายปกครองของจังหวัดมีบทบาทนำร่อง ประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานกรรมการ ผู้แทนจากภาครัฐที่เกี่ยวข้องภายในท้องถิ่น ผู้แทนภาคเอกชนโดยเฉพาะผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชายแดน เช่น หอการค้าจังหวัด เป็นต้น ผู้แทนภาควิชาการและการศึกษา ผู้แทนภาคประชาสังคม เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน หรือองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยชุมชน และผู้แทนประชาชนในแต่ละชุมชน โดยให้มีหน้าที่ร่วมกันกำหนดนโยบายเมืองชายแดน กำกับ ติดตาม และประสานงานการดำเนินการของคณะทำงานด้านต่างๆ พร้อมทั้งรับฟังข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อนำไปพิจารณานโยบายให้เหมาะสม

(2) ให้มีการจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะตามยุทธศาสตร์ทั้ง 5 ด้าน เพื่อมีหน้าที่ขับเคลื่อนนโยบายจากคณะทำงานร่วมระดับจังหวัดอย่างเข้มข้น ประกอบด้วย ด้านความมั่นคงและการเคลื่อนย้ายข้ามแดน ด้านเศรษฐกิจชายแดนและการค้าชายแดน ด้านสุขภาวะและบริการสาธารณะ ด้านการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะ และด้านการท่องเที่ยว ทรัพยากร สิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืน โดยให้แต่ละคณะประกอบด้วย ผู้แทนภาครัฐ ผู้แทนภาคเอกชน ผู้แทนภาคการศึกษา ผู้แทน

ภาคประชาสังคม และผู้แทนภาคประชาชนที่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องในด้านนั้น โดยมีบทบาทเป็นกลไกในการร่วมออกแบบแนวปฏิบัติและติดตามการดำเนินงานของหน่วยงานผู้รับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เสนอให้มีการบูรณาการการทำงานโดยให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างครอบคลุมมากที่สุด ดังนั้นข้อเสนอแนะในการศึกษาขั้นถัดไปควรให้ความสำคัญกระบวนการสานพลัง (Collaborative Planning) เพื่อวิเคราะห์ความพร้อมของคณะทำงานที่จัดตั้งขึ้นตามข้อเสนอแนะข้างต้น ประกอบด้วยการประเมิน 7 มิติ ได้แก่ (1) ความพร้อมต่อการมีวิสัยทัศน์ร่วมที่จะดำเนินนโยบาย (2) ความพร้อมด้านกฎหมายและกฎระเบียบ (3) ความพร้อมด้านกลยุทธ์การขับเคลื่อน (4) ความพร้อมด้านโครงสร้างการบริหารจัดการ (5) ความพร้อมเชิงทักษะของผู้เกี่ยวข้อง (6) ความพร้อมด้านบุคลากรที่จะเป็นผู้ผลักดัน และ (7) รูปแบบการทำงานในพื้นที่ที่จะส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อน ทั้งนี้เพื่อบรรลุซึ่งแผนพัฒนาเมืองชายแดนซึ่งมีหัวใจอยู่ที่การยอมรับและพร้อมขับเคลื่อนตอบสนองความต้องการของประชากรภายในเมืองชายแดน

เอกสารอ้างอิง (References)

แก้วขวัญ ตั้งติพงศ์กูล และคณะ. (2563). *การพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นเพื่อรองรับโอกาสและผลกระทบจากการจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตามแนวระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้.* สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์กรมหาชน).

สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2566). *แผนพัฒนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) ฉบับทบทวน.* กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์.

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2567). *รายงานผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567.* กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์.

ด่านศุลกากรประจวบคีรีขันธ์-สำนักงานศุลกากรภาคที่ 1. (2565). สถิติมูลค่าสินค้านำเข้า ส่งออก จุดผ่อนปรนพิเศษด่านสิงขร ประจำเดือนกรกฎาคม 2565 [in Thai]. https://prachuap.customs.go.th/data_files/ebb14bc4b010d70012de2e54a90ccc2d.pdf

ด่านศุลกากรประจวบคีรีขันธ์-สำนักงานศุลกากรภาคที่ 1 (2566). รายงานสินค้านำเข้า-ส่งออก 10 อันดับจุดผ่อนปรนพิเศษด่านสิงขรปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 [in Thai]. https://prachuap.customs.go.th/data_files/42977fe1138d456e41b00bc112d4ebe4.pdf

ด่านศุลกากรประจวบคีรีขันธ์-สำนักงานศุลกากรภาคที่ 1. (2567). สถิติการนำเข้า-ส่งออก (2024, April 25) [in Thai]. https://prachuap.customs.go.th/list_strc_download .php?ini_content=statistic_

and_report_180205_01&lang=th&root_left_menu=menu_report_and_news&left_menu=menu_statistics_report.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด แบบปริมาณลูกโซ่ ฉบับ พ.ศ. 2565 [in Thai]. nesdc.go.th. https://www.nesdc.go.th/ewt_ dl_link.php?nid=15104&filename=gross_regional.

โรงพยาบาลประจวบคีรีขันธ์. (2568). *ข้อมูลการให้บริการของสถานพยาบาลในอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์* [Paper presentation]. การประชุมเชิงปฏิบัติการระดมสมองโครงการการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษและยกระดับความมั่นคงและคุณภาพชีวิตเมืองชายแดน. กรุงเทพฯ.

Cooper, A. and Tinning, S. (2020). Thinking Theoretically and Philosophically About The Concept of The Border. In *Debating and Defining Borders Philosophical and Theoretical Perspectives*. Routledge.

Emet, G., and Merba, T. (2017). SWOT Analysis: A Theoretical Review. *Journal of International Social Science, 10*(51), 994-1006. doi: 10.17719/jir.2017.1832.

Sada Shah. (2025). *Monitoring and Evaluation of Practice and Methods in Applied Social Research*. Routledge.

The Nation. (2025, August 25). Commerce Ministry rushes to resolve backlog after Myanmar closes border with Thailand. https://www.nationthailand.com/business/economy/40054251